Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

ETO—YEAR XXXVIII | Cena lista je $6.00 | Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 8, 1879. | CHICAGO 23, ILL., PETEK, 18. JANUARJA (JANUARY 18), 1946 | Subscription $6.00 Yearly | ŠTEV.—NUMBER 13

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Zastoj v pogajanjih glede odvrnitve jeklarske stavke

redsednik Truman uša izravnati konflikt

TAVKARJI PIKETI-RAJO KLAVNICE

Washington, D. C., 17. jan.—edsednik Truman je povedal prezentantom jeklarske unije O in jeklarske industrije, ko nastal zastoj v pogajanjih gle- odvrnitve splošne stavke, da podal izjavo v interesu jav-sti, če ne bo prišlo do spora-ma med njimi na konferenci, se bo danes vršila v Beli hiši. Truman je posegel v konflikt objavi naznanila, da se Philip urray, predsednik jeklarske ije, in Benjamin F. Fairless, edsednik korporacije United ates Steel, nista mogla spora-meti. Kontroverza se tiče pre-če stavke okrog 800,000 jek-rskih delavcev, ki se bo pri-la prihodnji pondeljek, če se do pogajanja izjalovila. Oklic avke je bil odložen za en te-n.

Doznava se, da Murray in irless vztrajata pri svojem išču. Fairless je ponudil išanje plače za 15 centov na o, Murray pa vztraja pri za-evi, da mora biti zvišana za in pol centa na uro. Povpre-a plača jeklarskih delavcev sedaj $1.15 na uro.

Kakšne korake bo Truman dvzel, da odvrne jeklarsko avko, če ne bo prišlo do spo-uma, ni znano. Uradni kro-sodijo, da bo predlagal zvišа-e cen jeklu. Chester Bowles, čelnik urada administracije n, ki je konferiral s Truma-m, je dejal, da bi zvišanje cen klu za tri dolarja na tono vo-o v inflacijo.

Uradniki unije trdijo, da jek-rska industrija lahko zviša če za 19 in pol centa na uro.

Chicago, 17. jan.—Zaloge me- so se zmanjšale zaradi stav-čez 200,000 klavniških delav-v. Če ne bo kmalu končana, do zaloge izčrpane v nekaj eh.

Pozornost je obrnjena na shington, kamor so bili po-ani voditelji unije klavniških lavcev CIO in reprezentanti dilnih kompanij na konferen-z uradniki delavskega depart-enta.

Zaloge mesa v Chicagu bodo rpane v dveh dneh, ker je 000 klavniških delavcev za-vkalo. Na prvi dan stavke tri tisoč članov unije piketi-o klavnice. V stavki so za-evani tudi člani unije Ame-ke delavske federacije.

Stavka je ustavila pobijanje klanje živine v klavnicah šti-velikih kompanij. Te so rft, Armour, Wilson in Cud-y. V stavki niso prizadete dvisne kompanije. Te bodo agale z mesom armado, mor-rico, bolnišnice in druge usta-ve.

Unija CIO je oklicala stavko, so kompanije odbile zahte-glede zvišanja plače za 17 in centa na uro. Uradniki uni-ADF so izjavili, da bodo pre-ali stavko, če bodo kompani-zvišale plačo za 15 centov na .

Edgar L. Warren, načelnik erainega spravnega biroja, ki skušal odvrniti stavko klav-kih delavcev, se je vrnil v shington. On je naznanil, da imenovan posebni odbor, ki skušal izravnati konflikt. Po-ja je bila mobilizirana za rževanja miru in reda. Za-a je vse gostilne v bližini vnic.

klarska kompanija išala plače

Pittsburgh, Pa. 17. jan.—Jek-ka unija CIO je naznanila nitev pogodbe z Acheson el Co. Ta določa zvišanje plače za 20 centov na uro. Kompanija ima tovarno v Rankinu, Pa.

Unija avtnih delavcev protestira

Thomas obsodil imenovanje Reillyja

Detroit, Mich., 17. jan.—Unija združenih avtnih delavcev, včlanjena v Kongresu industrijskih organizacij, je poslala protest federalnemu delavskemu odboru, ker je imenoval Gerarda D. Reillyja za predsednika zaslišanja v zvezi z obdolžitvami unije proti korporaciji General Motors.

Zaslišanje se bo pričelo 28. januarja v Washingtonu. Unija je obdolžila korporacijo kršenja provizij Wagnerjevega zakona glede kolektivnega pogajanja. Stališče unije je pojasnil predsednik R. J. Thomas po seji članov eksekutivnega odbora.

"Postalo je očitno, da v seriji važnih slučajev niso bile odločitve Reillyja utemeljene na precedentih, temveč na bazi predsodkov proti avtni uniji," je rekel Thomas. "Avtna unija in njeni člani niso dobili zaščite, do katere so upravičeni v smislu provizij Wagnerjevega zakona. Federalnemu delavskemu odboru vsled tega priporočamo, naj imenuje drugo osebo, ki ni prežeta s predsodki proti avtni uniji, za predsednika. Za predsednika mora biti imenovana oseba, ki podpira načela kolektivnega pogajanja."

Thomas je prej izjavil, da so gotove sile na delu in da skušajo uničiti delavske unije. Njegova organizacija se bo odločno borila proti tem silam.

Horthy zanikal sklenitev pakta

Izjavil je, da so ga Nemci ugrabili

Nuernberg, Nemčija, 17. jan.—Admiral Nikolas Horthy, bivši ogrski regent, je zanikal obdolžitev, da je sklenil pakt s Hitlerjem in s tem dovolil vkorakanje nemških čet v svojo deželo. Dejal, da so nacisti njega in člane njegove družine ugrabili in odvedli v Nemčijo, ko se je odločil za kapitulacijo Ogrske pred zavezniki.

"Nemški zunanji minister Joachim von Ribbentrop je zahteval, naj podam izjavo, da sem dovolil nemškim vojakom vkorakanje na Ogrsko," je dejal Horthy. "Zahtevo sem odločno odbil. Ribbentrop je potem naznanil, da bo on objavil izjavo. Odgovoril sem mu, da bo izrekel laž."

Horthy je priznal, da so ogrske čete, ko so invadirale Jugoslavijo, pobijale civiliste. On je potem odredil kaznovanje vseh, ki so izvršili zločine.

Zavezniške avtoritete so izpustile Horthyja iz ječe pred božičem. Jugoslovanska vlada je potem protestirala in zahtevala, da mora priti bivši ogrski regent pred zavezniško sodišče kot vojni zločinec.

Bivši finski premier Hackzell umrl

Helsinki, Finska, 17. jan. — Hantti Hackzell, predsednik finske vlade l. 1944, je umrl po dolgi bolezni. On je vodil pogajanja z Rusi, ki so rezultirala v sklenitvi premirja in kapitulaciji Finske.

Domače vesti

Iz Clevelanda

Cleveland.—V nedeljo je po kratki bolezni umrl Victor Bosnjak, vdovec in rodom Hrvat, star 65 let. Tukaj ne zapušča sorodnikov. Bil je član HBZ.—Iz oborožene sile so bili častno odpuščeni: Brata Leo in Adolph Simončič, sinova družine Leo Simončič iz Collinwooda, prvi v armadi 23 mesecev in se boril na Pacifiku, drugi pa pri mornarici 43 mesecev in se udeležil bojev istotam.—Več Clevelandčanov je zadnje dni prejelo pisma iz starega kraja, v katerih omenjajo, da so prejeli pakete iz Amerike.

Vojaki pritiskajo na kongres

"Osvobodilni odbor" ustanovljen v Parizu

Paris, 17. jan.—Ameriški vojaki, ki so se naveličali službe v tujini in se bi radi vrnili domov, so se odločili za ojačanje pritiska na kongres, da pospeši demobilizacijo. V Parizu so ustanovili "osvobodilni odbor", ki bo vodil kampanjo in zahteval, da se vsi vojaki, ki imajo zadostno število točk, vrnejo domov.

Člani odbora so se odločili za oglaševanje svojega gibanja v ameriških listih in podali izjavo o svojem stališču.

"Mi hočemo iti domov," pravi izjava. "Ameriške okupacijske sile naj ostanejo samo v Nemčiji in na Japonskem. Vojaki v zavezniških državah niso potrebni in se lahko odpokličejo. Storiti je treba korake za demokratiziranje armade. Zanašamo se na podporo s strani drugih grup. Formirajte svoje osvobodilne odbore, vojaške in civilne."

Izjava je sad diskuzij vojakov, ki so uverjeni, da njih navzočnost v Franciji ne služi nobenemu koristnemu namenu. Poročnik Robert Eisner iz Brooklyna je dejal, "da vojaki niso puntarji. Pozabili še nismo, za kaj smo se borili, zavedamo pa se dejstva, da nas Francija ne potrebuje. To velja tudi za druge zavezniške države. Naše gibanje je splošnega značaja."

Dva člana uredniškega štaba lista Stars and Stripes, glasila armade, sta resignirala. To je vzbudilo sumnjo, da visoki vojaški častniki izvajajo pritisk, da ne bi list podpiral gibanja za vrnitev vojakov domov.

Odbor zbira evidenco, s katero bo skušal prepričati kongres, da je pospešitev demobilizacije ameriških vojakov potrebna.

Vkorakanje kitajskih čet v Mukden

Ruski vojaki se bodo umaknili

Činšow, Mandžurija, 17. jan. —Čete kitajske centralne vlade bodo danes vkorakale v Mukden, največje mandžursko mesto, pravi naznanilo. Okrog pet tisoč vojakov bo vkorakalo v mesto.

Vest iz Čungkinga, kjer je sedež centralne kitajske vlade, pravi, da bodo ruske čete zapustile Mukden do 23. januarja. Poročevalci ameriških listov bodo prišli v mesto po umiku ruskih čet.

Vkorakanje kitajskih čet v Mukden bo velik dogodek. Pred japonsko okupacijo mesta so bile v mestu le čete kitajskih vojnih lordov.

Armada skuša utihniti proteste

General McNarney prepovedal demonstracije

Frankfurt, Nemčija, 17. jan. —General McNarney, vrhovni poveljnik ameriških okupacijskih sil v Evropi, je prepovedal vse neavtorizirane demonstracije proti demobilizacijski politiki vojnega departmenta, da utihne proteste ameriških vojakov proti zavlačevanju demobilizacije.

McNarney je izdal posebna navodila v tem smislu poveljnikom ameriških okupacijskih sil v Evropi. Poveljniki so bili instruirani, naj store potrebne korake proti vojakom, ki bi organizirali demonstracije brez dovoljenja vojaških avtoritet. McNarney je dejal, da je doslej toleriral demonstracije zaradi konfuzije med vojaki, ki ne vedo, kdaj bodo poslani domov.

"Popolna pojasnila nove politike vojnega departmenta glede demobilizacije so bila objavljena," pravi McNarney. "Nadaljnji shodi in demonstracije bi omajale prestiž ameriških okupacijskih sil. Masne demonstracije in protesti niso dovoljeni."

Vojni department je nedavno naznanil, da vojaška nujnost zahteva zavlačevanje demobilizacije. Naznanilo je povzročilo razkačenje med vojaki. Sledile so demonstracije in protesti. Vojaki so v teh naglašali, da so se naveličali službe v tujini in da se bi radi vrnili domov.

Frick pomagal Hitlerju na krmilo

Podelil je državljanstvo diktatorju

Nuernberg, Nemčija, 17. jan. —Bivši nemški odvetnik, ki je bil poslan v koncentracijsko taborišče in je zdaj ameriški državljan in prosekutor na obravnavi proti vodilnim nacistom, je obdolžil Wilhelma Fricka, bivšega nemškega notranjega ministra, da je pod sleparsko pretvezo podelil nemško državljanstvo Adolfu Hitlerju in mu s tem pomagal na krmilo.

Ta odvetnik je dr. Robert M. Kempnek, ki je bil pomožni državni pravdnik v Berlinu. On je ameriški državljan in njegov dom je Lansdownu, Pa. Sedaj je ameriški prosekutor na obravnavi proti Fricku in drugim nacistom v Nuernbergu.

Kempner, ko je bil pomožni državni pravdnik v Berlinu, je skušal likvidirati nacijsko stranko, preden je dobila oblast. Notranji minister Frick je odredil aretacijo in Kempnerja poslal v koncentracijsko taborišče. To se je zgodilo l. 1935. Takrat mu je odvzel tudi nemško državljanstvo.

Kempner je pobegnil iz koncentracijskega taborišča in dobil zavetje v Ameriki. Lani je postal ameriški državljan. On je na obravnavi dejal, da je Hitler dobil oporo pri Fricku in Hermannu Goeringu, bivšemu državnemu ministru, ki je pripravljal Nemčijo za vojno.

Razgovori med Rusi in Američani v Koreji

Seoul, Koreja, 17. jan.—Sovjetska delegacija iz severne ruske okupacijske cone je dospela v ameriško okupacijsko cono z namenom pospešitve akcije za rehabilitacijo Koreje. Razgovori so se pričeli danes. Člane ruske delegacije je pozdravil general A. V. Arnold in jih odvedel v hotel. Ruske delegate je potem obiskal general John R. Hodge, poveljnik ameriške okupacijske sile v južni Koreji.

RUSKO-PERZIJSKI KONFLIKT PRED KONFERENCO

Velika Britanija obnovila zakulisno politično igro

SVARILO PRED FORMIRANJEM BLOKA

London, 17. jan.—Člani perzijske delegacije na konferenci Združenih narodov so dobili instrukcije od svoje vlade v Teheranu, naj potisnejo spor med Perzijo in sovjetsko Rusijo v ospredje. Spor je nastal zaradi ruske intervencije v perzijski provinci Azerbadžan, ki je proglasila avtonomijo v okviru perzijske države.

Perzijska vlada je prej zahtevala odpoklic ruskih, ameriških in britskih čet iz dežele. Vse kaže, da ima perzijska delegacija podporo Velike Britanije, ki je obnovila zakulisno politično igro. Igra se tiče kontrole bogatega oljnega polja v Perziji. Ta igra je nevarna.

Delegacija sovjetske Rusije ne bo držala križem svojih rok, ker razpolaga s sredstvi retaliacije. Očitno je, da je Velika Britanija revidirala svoje stališče glede Perzije. V teku konference zunanjih ministrov Velike Britanije, Rusije in Amerike v Moskvi v decembru preteklega leta je britski zunanji minister Ernest Bevin dal zagotovilo, da bo svetoval vladi v Teheranu, naj ne tira spora med Perzijo in Rusijo pred konferenco Združenih narodov. Zdaj se je doznalo, da je Reader Bullard, britski poslanik v Teheranu, svetoval perzijski vladi naj predloži spor z Rusijo v rešitev organizaciji Združenih narodov.

Člani perzijske delegacije so na svoji seji zaključili, da bodo predložili spor z Rusijo konferenci Združenih narodov. Sayid Taqizadeh, načelnik delegacije, je v svojem govoru omenil kritično situacijo v Perziji, ki je posledica ruske intervencije.

Pred delegati sta včeraj govorila poljski zunanji minister Vincent Rzymowski in norveški zunanji minister Tryge Lie. Slednji je znan kot nasprotnik bloka zapadnih držav. "Oni, ki so v resnici za svetovni mir, ne bi smeli igrati zakulisne politike," je dejal. "Svet ne sme biti razkosan na bloke, ko so vse konstruktivne sile na delu za splošno blaginjo človeštva."

Ameriško posojilo Grčiji odobreno

Delegati za nadziranje volitev imenovani

Washington, D. C., 17. jan.—Direktorji federalne Export-Import banke so naznanili odobritev posojila Grčiji v vsoti $25,000,000. Posojilo bo krilo nakupe strojev, industrijske opreme in drugih potrebščin v Ameriki, ki bodo dostavljene Grčiji.

Državni departmnet je naznanil, da bo Grčija dobila dodatno finančno pomoč, če bo demonstrirala sposobnost v stabilizaciji svojega gospodarstva. Grška vlada bo morala storiti korake glede kontrole inflacije in stabilizacije denarstva. Naznanilo dostavlja, da bodo ameriški veščaki pomagali Grčiji pri reševanju njenih ekonomskih in finančnih problemov.

Predsednik Truman je imenoval delegacijo šestih članov, ki bodo skupno z reprezentanti Velike Britanije in Francije nadzirali splošne volitve v Grčiji. Načelnik delegacije je dr. Henry F. Grady.

Sovjetska Rusija je odklonila povabilo, naj imenuje reprezentante za nadziranje volitev v Grčiji. Izjavila je, da se ne mara vmešavati v notranje zadeve Grčije.

Kitajski komunisti odgovorili vladi

Akcija za zmanjšanje Kaišekove oblasti

Čungking, Kitajska, 17. jan.—Kitajski komunisti so odgovorili centralni vladi na konferenci, ki je bila sklicana, da postavi podlago enotnosti, zaeno pa so predložili načrt glede drastičnega zmanjšanja oblasti predsednika Kaišeka.

Tung Piwu, vodja komunistov, je orisal program glede reorganiziranja vlade. Na konferenci so se slišale obdolžitve, da obe grupi kršita določbe sklenjenega premirja. Čou Enlaj, načelnik komunistične delegacije, ki se je pogajala z reprezentanti centralne vlade, je ponovno konferiral z generalom Marshallom, ameriškim poslanikom. Pritožil se je zaradi kršenja določb premirja.

Piwu je predlagal, naj vse odredbe predsednika Kaišeka odobri reorganizirani državni svet, preden stopijo v veljavo. Ta svet tvorijo reprezentanti vseh političnih strank. Dalje je predlagal ustanovitev koalicijskih vlad v kitajskih provincah.

Splošna skupščina se bo sestala v svojem zasedanju 5. maja. Takrat bo sestavljena nova ustava.

Načrtna ekonomija na Saksonskem

Administracija odloča o produkciji

Berlin, 17. jan.—Provinca Saksonska izvaja program ekonomske obnove pod sistemom državne kontrole industrij in trgovine, katerega je sestavila administracija v smislu navodil ruskega maršala Gregorija K. Žukova. Slična kontrola je bila ustanovljena v drugih provincah v ruski okupacijski coni.

Kako se program izvaja, je pojasnil ameriškim časnikarjem, ki so dospeli v rusko okupacijsko cono, Kurt Fischer, direktor administracije. On je komunist in je bival več let v Rusiji. V Nemčijo se je vrnil pred nekaj meseci.

Fischer je dejal, da bo načrtno gospodarstvo trajalo več let. Na podlagi načrta produkcije administracija odloča o industrijski kapaciteti, razpoložljivem materialu in potrebah odjemalcev. Vsako podjetje dobi navodila glede produkcije.

V industrijah, v katerih je pomanjkanje delavcev, se vrzeli zamaše. To načelo je v veljavi tudi za premogovnike. Produkcija in distribucija sta pod kontrolo. Tovarne dobivajo naročila in navodila, kam naj pošiljajo produkte. Cene produktom so določene, kakor tudi mezde, na točki, ki je prevladovala l. 1944. Administracija je storila korake za preprečenje inflacije.

Fischer je dejal, da načrtno gospodarstvo izkazuje velike uspehe.

Jetika med francoskimi šolarji

Pariz, 17. jan.—Dr. Vital Chorine, direktor Pasteurjevega instituta, je dejal, da ima pol milijona šolskih otrok jetiko. To dejstvo je razkrila preiskava, katero je vodil institut.

AMERIKA BO OBDRŽALA OTOKE NA PACIFIKU

Razkol med člani ameriške delegacije v Londonu

IZJAVA PREDSEDNIKA TRUMANA

Washington, D. C., 17. jan.—Predsednik Truman je izjavil na sestanku s časnikarji, da bo Amerika obdržala otoke na Pacifiku, ki so prišli pod mandat Japonske po prvi svetovni vojni. Med temi so Karolinski in Maršalski otoki.

Drugi otoki na Pacifiku, katere so zasedle ameriške čete in katerih Amerika ne potrebuje, bodo po Trumanovi izjavi prišli pod poverjeništvo Združenih narodov. Predsednik je podal izjavo glede ameriške kontrole važnih otokov na Pacifiku, ko so ga časnikarji opozorili na spor med člani ameriške delegacije v Londonu. Spor je med civilnimi in vojaškimi avtoritetami. Civilne avtoritete so se izrekle za skupno poverjeništvo, vojaške pa za izključno ameriško poverjeništvo.

Truman je bil vprašan, kaj misli o bivših japonskih otokih. Odgovoril je, da mora Amerika obdržati vse, katere potrebuje v interesu svoje obrambe.

General George C. Kenny, šef letalskega oddelka v štabu generala MacArthurja in svetovalec ameriške vojaške komisije, je dejal, da mora Amerika obdržati vse strategične otoke na Pacifiku.

V kongresu je nastal sentiment za ameriško posest ne samo okupiranih japonskih otokov, temveč tudi strategičnih britskih in francoskih otoških baz. Člani posebnega kongresnega odseka, ki so obiskali Pacifik zadnje poletje, so se izrekli proti skupnemu poverjeništvu otokov v svojem poročilu.

Poročilo je v soglasju z načrtom mornariènega departmenta. Na podlagi tega načrta naj bi Amerika dobila kontrolo nad verigo otokov in otoških baz, ki se nahajajo na Pacifiku med Alasko in Filipini in šestimi otoškimi bazami na Atlantiku.

Fašizem v Evropi še ni zatrt

Melbourne, Avstralija, 17. jan. —A. J. Monk, tajnik sveta avstralskih unije, je dejal, da fašizem še ni zatrt v Evropi. Živi še v Italiji, Nemčiji, Veliki Britaniji, Španiji, na Švedskem in Danskem. Monk se je vrnil v Avstralijo s konference mednarodne delavske organizacije, ki se je vršila v Parizu.

Unija ADF preklicala stavko

Chicago, 17. jan.—Unija livarjev, včlanjena v Ameriški delavski federaciji, je preklicala stavko proti Pyott Foundry & Machine Co. Chester E. Nyren, predsednik unije, je dejal, da se bodo vsi stavkarji vrnili na delo na podlagi doseženega sporazuma. Kompanija je naznanila zvišanje plače za deset odstotkov.

Goeringov nečak aretiran v Moraviji

Praga, Čehoslovakija, 17. jan. —Policijske avtoritete so naznanile aretacijo Heinricha Goeringa, ki je dejal, da je nečak Hermanna Goeringa, bivšega nemškega državnega ministra, v Moraviji. Heinrich je 1. januarja pobegnil na Poljsko.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $8.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cook County $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik z listom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju na primer (January 31, 1946), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Plače in cene in kontradikcije

Radi splošnih zahtev za zvišanje plače s strani organiziranega delavstva, posebno s strani unij CIO v masnih industrijah, kjer se je delavstvo prilično dobro organiziralo šele v zadnjih desetih letih, zaeno prihaja v ospredje tudi vprašanje: kaj pa cene? To ne samo v meščanskem tisku, marveč na splošno tudi pri posameznikih in družinah: pri tisti splošni javnosti, ki stoji ob strani in ni deležna mezdnega poviška, ampak sluti, da bo morala tudi ona plačati ta povišek pri višjih cenah. Zato je marsikdo tudi izven kapitalističnih krogov proti stavkam in proti izboljšanju plač in mezd. Posebno je to resnica med neorganiziranimi delavci in farmarji in srednjim slojem.

Vsi ti elementi kaj radi pozabijo, da je borba organiziranega delavstva za večji kos kruha tudi njih borba. Farmarji imajo na primer najboljše odjemalce med industrijskim prebivalstvom, od katerega so sploh odvisni za svoj trg. Ako industrijski delavci dobro zaslužijo in imajo veliko kupno silo, bo tudi dober trg za farmarske pridelke. Obratno je slabo plačan delavec z nizko kupno silo zelo slab odjemalec ne samo na živežnem trgu, marveč na splošno. Tudi trgovci imajo slabe odjemalce v slabo plačanih delavcih in enako tudi zdravniki, bolnišnice, obrtniki etc. in sploh vsa konzumna in transportna industrija, od katere je v končnem pomenu odvisna tudi težka industrija.

Sploh je moderna industrijska družba tako tesno povezana med sabo, da gospodarsko pešanje ali bolehanje v eni panogi okuži in potegne za sabo prej ali slej tudi druge panoge. Enako tudi v nasprotnem oziru. Enako je medsebojno povezano tudi blagostanje vseh onih slojev, ki ustvarjajo socialne dobrine in bogastvo. Od teh slojev je povsem neodvisen le posedujoči razred, ki ne pozna suhih let, marveč živi v vsem razkošju in kraljevski udobnosti brez ozira na gospodarsko stanje dežele ali blagostanja delovnega ljudstva. Toda vrnimo se k predmetu te razprave.

★

Po splošni domnevi, ki so jo zasejali med ljudstvo kapitalistični pisarji in ekonomi "laisez faire" kapitalizma, v katerem še ni bilo nobenega sluha o mogočnih korporacijah, monopolističnih kombinacijah in svetovnih kartelih, oziroma je te zaplodke v drugi polovici zadnjega stoletja zagledal le Karl Marx in jih mojstrsko analiziral—po splošnem naziranju so medsebojno na vsej črti povezane tudi plače in cene. V dobi predmasne produkcije in primitivne industrijske uprave je bilo to v dobri meri resnica. Danes ta teza ali domneva več ne drži, vsaj ne v industrijah masne produkcije in monopolov.

V zadnjih letih—med vojno—so bile na primer plače industrijskega delavstva na splošno "zamrznjene"; dovoljeno je bilo le majhno zvišanje, na splošno za 15% v štirih letih. Če je delavec prinašal več kot 15% večje "pede" domov kot pred januarjem 1941 oziroma pred dodatnim zvišanjem za omenjeni odstotek, je to storil le zato, ker je delal več ur—ne samo 40, marveč 48, 52, 60 ali celo več ur. Za vse te nadvišne ure je prejemal poldrugo plačo. Njegov zaslužek se je morda zvišal tudi radi reklasifikacije dela v kategorijo boljše plače. To je bil način indirektnega zvišanja plače nad dovoljeno mero. Te metode so se podjetniki posluževali zato, da so obdržali delavce. Vse to je zdaj odpadlo in večinoma tudi "overtime."

In kljub "zamrznjenim" plačam, kar sicer ni bilo stoodstotno, vendar pa na splošno efektivno, cene potrebščinam niso bile privezane na mezde. Kretale so se precej svobodno in plezale kvišku. Še hitreje pa bi bile plezale navzgor, kar je resnica še danes, ako bi ne bilo vladne kontrole cen. Ta kontrola je bila in je—z izjemo stanovanj—zelo ohlapna in liberalna za trgovce, farmarje in podjetnike.

Toda "free enterprizerji" se silno zaletavajo tudi v to kontrolo cen kolikor jo je še in kolikor je še efektivna in jo skušajo čim prej odpraviti. Potem bodo lahko cene svobodno navijali, in to brez ozira na plače delavcev. In navijali jih bodo toliko časa, dokler bo več povpraševanja kot pa blaga na trgu. Šele ko bo trg dobro založen, se bodo cene ustalile in začele lezti navzdol.

Tudi ta proces ni navezan na plače, marveč zgolj na zahtevo po blagu in na zalogo. Seveda, kadar cene padejo toliko nizko, da pade profit blizu ničle, bo trgovec ali podjetnik zaprl vrata, znižal plače delavcem ali pa šel po gobe—v bankrot. Šele na tej točki pride do spojitve cen in plač—kadar ima izginiti profit; drugače je pa med njimi večja ali manjša vrzel ali prostor, v katerem se plače ali cene lahko pomičejo navzdol ali navzgor **neodvisno** druga od druge.

★

To je ena stran tega vprašanja, tega gospodarskega "zakona" ali kontradikcije profitne ekonomije. Sigurno je, da je danes ta gospodarska faza ameriškega kapitalizma toliko "zdrava," da se plače na splošno lahko pomaknejo precej visoko navzgor brez potrebe povišanja cen, kajti vsi "free enterprizerji" žanjejo profite kot jih še niso želi v zgodovini dežele.

Ampak ker ni noben kapitalist ali trgovec, bodisi majhen ali velik, v biznisu radi svojega zdravja, marveč radi profita, si slednjega ne bo dal prikrajšati radi kake generoznosti ali človekoljubja. Ker je zahteva po blagu zelo velika, bo gledal, da bo vrzel med plačami in cenami čim večja, da bo lahko žel čim večje profite. In čim večji bodo profiti na račun te vrzeli, toliko hitreje bo na eni strani prišlo do še večje inflacije cen, na drugi pa do deflacije produkcije. Končni zaključek te kontradikcije ne more biti nič drugega kot novo zrušenje kapitalizma.

Glasovi iz naselbin

POROČILO O DELU PODRUŽNICE 56 SANSa

West Allis, Wis.—Na znanje članom in članicam podružnice 56 SANSa, kakor tudi ostalim rojakom in rojakinjam v milwauškem okraju, da se bo vršila glavna letna seja v nedeljo, 27. januarja, pričetek ob štirih popoldne v J. Rebrniškovi dvorani, poprej Šoštaričevi. Pred to sejo se bo vršila seja federacije SNPJ.

Seja je važna, kajti volili bomo odbor za leto 1946, zato je dolžnost slehernega Slovenca in Slovenke, kateri se količkaj zanima in so mu pri srcu svojci v stari domovini, da se omenjene seje gotovo udeleži. Po sejl pa se bo postreglo z okusnim prigrizkom in tudi za suha grla bo preskrbljeno.

Apeliram tudi na vse, da pregledate vaše omare in predale in boste gotovo našli kaj za reveže v Jugoslaviji. Izgovora ne sme biti, da nimate ničesar oddati za tako plemenit namen.

Zbirališče za obleko in druge potrebščine je na 631 W. National ave., drugo nadstropje, vrata od zdaj. Tja lahko zanesete ob večerih, ob torkih pa je odprto ves dan do devetih zvečer. Vse blago, obleko in druge potrebščine pošljemo iz omenjenega prostora v skladišče v New York Ameriškemu odboru za pomoč Jugoslaviji, od tam pa pošljejo v Jugoslavijo, kjer razdelijo med najpotrebnejše. Ako pa ne morete sami prinesti, pokličite na moj naslov, 1917 So. 72 st., West Allis, telefon Gr. 4004, ali pa Franka Puncerja, 2107 So. 65 st., West Allis, telefon Mi 5977 in bo že kdo prišel iskat.

Nadaljnji prispevki za relifno akcijo in SANS: od avgusta do 31. dec. so darovali za SANS sledeči: Frank Ermenc in žena $25, Joe Zajec $6; po $5: Frank Vratanar, Jakov Rozic, Frank Mršnik, Louis Barborich, Frank Leskovšek in žena iz Port Washingtona, Wis., Joe Prislan in žena, društvo 234 SNPJ drugo članarino, skupaj $98.

Posteljna odeja je prinesla čistega $98.

Za relif pa so darovali od avgusta do 31. dec. sledeči: Podružnica 56 SANSa $200, pevski zbor Naprej del dobička od piknika $57.23; po $25: Joe Tesovnik, L. Tesovnik in federacija SNPJ; Anton Butcher $20; po $10: V. Vertich in žena, John Gričar in žena in Anton Ujčič; Anton Jeraj $7.50; pa $5: Mike Ruppe in žena, Frank Puncer in žena, Joe Prislan in žena, Mary Starich, Fred Zagožen, Matt Radelj. Druge pa so manjše vsote v znesku $7.

Na shodu z dne 9. dec. in še potem smo prejeli skupaj $954, skupni stroški znašajo $56, torej je ostalo čistega $898.81. Darovali so Frank Ermenec $50; po $25: Frank Vratanar, društvo Venera 192 SNPJ, društvo Združenje 104 SNPJ, društvo 1 JPZ Sloga; po $10: Jakob Rozic, Joseph Alpner, Matt Radelj, L. Tesovnik, Joe Tesovnik, Mary Starich, Frank Mršnik, John Pucelj, Racine, Wis., L. Evanich, L. Shetina, Mary Musich, Frank Kastelic in žena, Lio Sušnik in Mary Zagožen; po $5: Frank Kolenc, John Perme, Rosie Babich, Matt Smole, Joseph Radelj, Elizabeth Banko, Mary Schuler, Frank Flajnik, Tony Ohojak, Joe Kocjan, Joe Widmar z National ave., Matilda Demos, Josephine Slatnik, Helen Presečnik, Agnes Medved, Mary Poklar, Frank Leskovšek in žena iz Port Washingtona, Wis., John Musich in žena, Louis Wene, Joe Blekach, Frank Sedmak, Angela Fon, Steve Medved, George Vasil, Ciril Muskatevc, John Tesovnik, Mary Rangus, Frank Kragel, Joe Vodnik, John Gole st., John Jenko, Frank Puncer, Frank Grzetich, Tom Rakusek in žena, John Perko, Mike Ruppe, Frank Klemes, John Jerala, Lio Alpner st., A. Juvanc, L. Zavrl in žena, Samski klub, Bruno Žovle, John Dolenar, Frances Vortich, Lio Rozman in žena, Joseph Janezich, Oto Hamburger, Mary Tomše, Frank Gaberscek, Louis in Theresa Zajec, Frank Bizjak in družina in Anton Demshar. Veliko oseb pa je darovalo manjše vsote.

S tem tudi naznanjamo, da bodo pole z imeni prispevateljev na shodu 9. dec. razposlane na vsa društva v pregled članstvu, kakor hitro bodo izgotovljene.

Naselbina kot je Milwaukee bi lahko prispevala veliko več za sirote v Jugoslaviji. Toda kjer ni ljubezni, tam ni volje do svojega naroda. Vse kaže, da so kar zadovoljni s takšno vsoto kot je. Res je, da so prizadeti skoraj vedno eni in isti, zato vsem skupaj najlepša hvala! Nesrečniki v stari domovini vam bodo zelo hvaležni. Če je kakšna pomota, prosim, da me obvestite, ker se bo lahko popravilo.

Za podružnico 56 SANSa:
Mary Musich, tajnica.

IŠČE SORODNIKA

Greensboro, Pa.—Prejela sem pismo iz stare domovine, ki ga je pisala moja svakinja (žena mojega brata) Ana Vičič iz vasi Bečaje pri Cerknici.

Svakinja med drugim piše, da so kmalu po napovedi vojne prišli v vas Italijani in pobrali vso živino, obleko in sploh vse, kar so mogli odnesti, moške pa so odgnali na otok Rab. Dalje piše, da je bila družina velika, sedaj je pa sama in solze ji zalivajo oči, ko piše te vrstice.

Italijani pa niso vasi požgali, kakor so sosedne. Svakinja me obenem prosi, da bi poizvedela, **kje se nahaja njen brat Louis Intihar.** Pred vojno je bil v Clevelandu, O. On je doma iz Štruklove vasi, občina Sveti Vid nad Cerknico, Notranjsko.

Louis, ako bi čital te vrstice, prosim, oglasi se sestri Ani Vičič, Bečaje. Saj menda nisi pozabil naslova. Tvojo rojstno vas je kruti Italijan popolnoma uničil in požgal. Sedaj so vsi Tvoji sorodniki pri Ani v Bečaji vasi. Italijan je umoril soproga, dva zeta in sinove. Sedaj je čisto sama. Louis, piši ji, ali pa piši meni: Johana Pecjak (roj. Vičič), R. D. 1, Box 219, Greensboro, Pa.

Take so novice iz starega kraja. Kajne, vi, božji Kristusovi namestniki, kako je Bog dober in usmiljen . . . Da, usmiljen—za koga?

Johana Pecjak.

VZROKI VOJN

Barberton, O.—Leto 1945 ne bo nikoli pozabljeno, kajti v tem letu seje zgodilo veliko slabega in dobrega. Dobro je bilo, ko se je končala vojna, slabo pa, ker je zapustila toliko gorja in revščine za seboj po vsem svetu, razen v Ameriki.

V Ameriki do sedaj še ni pomanjkanja in če je kdo lačen, si je sam kriv, kajti zadnjih pet let se je prav dobro delalo po vsej Ameriki in tudi plača je bila dobra, da si je lahko vsak delavec kaj prihranil, če si je hotel. Delali so vsi, stari in mladi.

Ameriški narod je srečen, kajti Zedinjene države so se udeležile obeh svetovnih vojn, toda narod ni občutil nič hudega, razen vojaki, ki so morali iti na fronto.

Vse hujše pa je bilo za evropske narode, prav tako za azijske in afriške, posebno v drugi svetovni vojni. Zakaj imamo vojne, ko vendar nikomur nič ne koristijo, razen kapitalistom? In če so kapitalisti krivi, da imamo vojne, zakaj ne odpravimo kapitalističnega sistema, ki je komaj star kakih 100 let? Ali zgodovina nam pove, da so se vršile vojne že od nekdaj, odkar so ljudje na svetu. Seveda, v starih časih niso bile vojne tako strašne kot sedaj, to pa zaradi tega, ker so bili tedaj še primitivni in niso imeli takega orožja kot ga imamo danes. V tistih časih je zmagal tisti, ki je bil telesno najmočnejši. Dandanes pa si pribori zmago tisti, kateri ima boljše orožje. Zato jaz ne verjamem, da je bila druga svetovna vojna zadnja, kakor so prerokovali v časopisih, ko se je pričela zadnja vojna, to je druga svetovna vojna. Toda proti koncu vojne, kakor tudi sedaj, pa isti časopisi in tudi ljudje že agitirajo za tretjo svetovno vojno, ko faktično še druga ni skončana.

Le verjemite mi, dokler bo več narodov kot eden, več kot en jezik, več kot ena vera, več kot ena vlada na svetu, toliko časa bomo imeli še vojne, pa če tudi bi odpravili kapitalistični sistem.

Če bi imel v zadnji vojni Hitler tako atomsko bombo kot jo ima Amerika, bi dobil drugo svetovno vojno, kajti on je bil toliko krvoločen, da bi vse uničil, kar bi mu prišlo nasproti. Srečni so bili zavezniki, da je ni imel.

Alois Ocepek.

RAČUNSKO POROČILO IN SEJA

La Salle, Ill.—Dne 2. decembra smo imeli prireditev podružnice 49 SANSa, ki je finančno prav dobro izpadla, skoraj bolje nego smo pričakovali. Skupni prostovoljni prispevki so znašali $318.23; za pijačo in prigrizek $245.01, vstopnina $126.75, kar znese skupaj $689.99. Skupni stroški, to je za pijačo, prigrizek in drugo, so pa znašali $117.67. Torej znaša čisti dobiček priredbe $572.32. Prejšnji ostanek na banki je znašal $240.38, kar znese skupaj $812.70. Dne 27. dec. smo poslali v urad SANSa $700, na rokah pa imamo še vsoto $112 70.

Tu navajam prispevatelje, katerih imena so mi znana: Louis Gregorich $9.50, Ana Dular $9.50, John Novak ml. $9.50, Moški klub $5, Slovenski narodni dom $19 in dvorano brezplačno, društvo Sokol 98 SNPJ $19, društvo Triglav 2 SNPJ $10, Frank Martinjak $25. Joseph Crtalich $3.20, La Salle State Bank $2.50.

Vsem prispevateljem se v imenu podružnice najlepše zahvaljujem. Bodite uverjeni, da vam bo narod v domovini hvaležen za dobrosrčnost, ki ste jo izkazali.

O programu in drugem ne bom poročal, ker sta to že poročala brat Math Vogrich in pa naša agilna tajnica Christine Nadvesnik.

Prihodnja seja podružnice SANSa se bo vršila 27. januarja, pričetek ob treh popoldne. Vabim vse, da se seje gotovo udeležite.

Nadalje opozarjam člane Moškega kluba, ki je odsek Slovenskega narodnega doma, da se v velikem številu udeleže seje, ki se bo vršila 13. februarja. Seja bo važna in poleg tega ima odbor tudi neko tajnost, katere pa ne smem obesiti na veliki zvon. Zatorej vsi na sejo!

Za podružnico 49 SANSa:
Frank Ravnikar, blagajnik.

IZ IRWINA

Irwin, Pa.—Čitala sem dopis od družine Kralj, ki je prejela pismo iz stare domovine. Njihov oče Michael Tori še vedno živi in mu je že 83 let. Solze so mi zalivale oči, ko sem brala pismo. Koliko je mož prestal v tej vojni! Želim mu, da bi dočakal 100 let. Jaz sem imela fante na stanovanju, med njimi je bil tudi njihov zet Luka Kralj. Mnogokrat so lepo prepevali.

Angela Svesnik.

DVOJE PISEM IZ ŽIREV

Library, Pa.—Prejela sem pismo od moje sestre iz Žir in iz istega kraja od hčere moje druge sestre. Pismo je zanimivo in zelo žalostno. Pove tudi, da je tamkajšnjo prebivalstvo prejelo že pomoč iz Amerike, toda je veliko revežev in so še vedno v veliki potrebi.

Prvo pismo je datirano 28. avgusta 1945 v Žireh in se glasi: "Draga teta! Ker mama težko piše radi slabega vida, Vam pišem jaz. Z velikim veseljem smo prejeli Vaše pismo po dolgih in težkih letih.

Mi smo sedaj malo več ko eno leto doma, a poprej so nas skozi vso vojno preganjali. Leta 1941, na veliko noč, so prišli k nam Nemci, čez dva meseca, 8. julija, pa so nas pričeli preganjati. K nam so prišli ob osmih zjutraj. Mama in najmlajša sta bili varni doma, trije pa smo delali. Čez četrt ure so nas že iskali po delavnicah. Morali smo se v treh urah napraviti; dovolili so nam vzeti samo 25 kg prtljage, vse drugo pa smo morali pustiti doma. Nemci so nato za nami stanovanje zapečatili, nas naložili na to na avto in odpeljali v Št. Vid, kjer so nas ne vem kolikrat popisali in preiskali. Tudi denar so pobrali, kajti nihče ni smel vzeti s seboj več kot 25 mark.

V Št. Vidu smo bili eno noč in dan, nakar so nas ob polnoči naložili na vagone in odpeljali v Srbijo. Vozili smo se tri dni in tri noči, nazadnje pa so nas dali v tak kraj, da smo se najprvo vsi zjokali. Ljudje so bili zelo pusti in sploh nismo dobili jesti. Nikdar ne bom pozabila, kako smo bili lačni. Stanovanje pa je bilo tako, da nas je prijela groza. Oken ni bilo, vrata slaba in zjutraj, ko smo se zbudili, je bil sneg na nas. Pritožiti pa se nismo mogli nikomur. Vendar pa smo vsak teden upali, da nas bodo poslali domov, pa upali smo zaman. Čez devet mesecev pa so nas odpeljali v Italijo, kjer je bilo malo bolje glede hrane, drugo pa je bilo še slabše, kajti fašisti so nas neprestano zasledovali in nismo smeli nikamor. Brata pa so takoj vzeli k vojakom, bil je 18 let star.

V Italiji smo se mučili dve leti in nismo imeli kaj ne obleči in ne obuti. Ves čas pa smo težko čakali, da bi zopet prišli domov, ko pa smo prišli v domači kraj, nismo našli ne stanovanja in nobene druge stvari, kajti so vse pobrali. Da smo se imeli na kaj uleči se, smo si morali od drugih sposoditi. Domov smo prišli ravno na zimo. Res ne vem, kako smo se prebili tisti zimo, ko nismo imeli ne drv in ne hrane. Sedaj pa se je pri nas že precej izboljšalo v vseh ozirih. Moram reči, kar jih je od Muhovcovih, smo mi največ pretrpeli. Vsi drugi so ostali doma, nas pa so vlačili po svetu in matrali.

Mama je zelo shujšala, ker je veliko pretrpela radi skrbi za otroke, ker zdaj se je bala za tega, zdaj za onega. Najstarejši sin Mirko je bil ubit l. 1943 v Italiji. On je mnogo prestal. Zelo so ga mučili in tepli, ker je delal za OF. Za drugega sina oz. brata pa nismo nič vedeli dve leti, sedaj pa se je oglasil iz Francije; pričakujemo ga domov vsak čas. Za njegova leta je veliko prestal, kajti bil je po svetu štiri leta, sedaj pa mu je 22 let.

Tudi za dekleta je bilo težko, ker smo se morale neprestano skrivati in bile smo v večnem strahu skozi vsa štiri leta. Tukaj Vam pošiljam sliko od brata Janeza, ki je moral tako mlad umreti. Umrl je doma po razpadu Nemčije. Mučil se je skozi vso vojsko, sedaj pa je umrl in zapustil šest otrok, ki ga zelo pogrešajo.

Jože je še živ in zdrav; tudi on je prestal veliko, sedaj pa je še vedno pri vojakih. Franc je tudi doma. V nemškem lagerju je bil eno leto. Sestra Neža pa je bolj slabega zdravja. V Žireh veliko ljudi manjka, kajti mnogi so padli v partizanih, tiste, ki so jih ujeli, so jih pa mučili, nazadnje pa pobili ali pa postrelili kot talce. Nemci so Žiri čisto oropali in izvozili ven, kar se je dalo odpeljati. Takrat ko so nas selili, so zaeno izselili drugih deset družin, med njimi Strojerjeve, Bohačeve in več drugih.

Draga teta, pišete, da bi poslali obleko. Zelo bi bili veseli, ker tukaj ne moremo nič sar kupiti. **Sedaj je dospelo v Ameriko veliko oblek, toda ne je veliko in smo vsi potrebni.**

Tešnakovi iz Hotavelj so prosili, če bi poizvedeli, če so njihovi še vsi živi in če so bili v vojni. Sestra Slavka pa še zmeraj šiva, moža pa ima pri vojskih. Pozdrav od Ive in mame."

Sledeče pismo pa je pisala moja sestra Neža Mlakar, ki je datirano 15. sept. v Žireh in se glasi:

"Draga sestra! Zelo sem bila vesela, ko mi je sestra povedala, da si ji pisala. Žal mi je bila, ko pišeš, da je bil Tvoj sin Frank v naši bližini in nismo vedeli, da bi vsaj eden šel do njega. Brat Franc je bil v njegovi bližini, ko se je nahajal v lagerju v Nemčiji.

Ne morem Ti popisati gorja, ki smo ga prestali v času vojne. Ne morem reči kdo je največ prestal, vsi smo po svoje trpeli, najhuje pa brat Janez, ko je dal svoje življenje. Ne morem Ti popisati moje žalosti zanj, kajti zapustil je šest otrok in ženo. Trije otroci so umrli v vojnem času, ostali pa so sirote brez dobrega očeta. Veliko je trpel, zadnjo veliko noč pa je povedal, da ni štiri dni ničesar jedel, ko pa je prišel domov, je po 14 dneh umrl. Zadela ga je kap, ker je imel slabo srce od trpljenja v tej vojni. Ko je umrl, je imela njegova žena samo 30 dinarjev—družina je brez vsega, ker so Nemci vse pokradli prej. Če moreš, prosim Te, jim kaj pošlješ. Pošlji na Rdeči križ za Slovenijo, kajti tu je organizacija že precej razdelila med siromašne ljudi, ki so bili zelo zadovoljni.

Nisem mislila, da bo brat Janez že ostal živ, ko je imel ves čas tako službo, da se je moral neprenehoma skrivati pred Nemci in domačimi izdajalci. Grozno je trpel in še danes je pri vojakih. Brat France pa je bil odpeljan v Nemčijo v koncentracijsko taborišče, kjer je bil le dni, potem pa se je vrnil domov ravno teden dni predno je umrl brat Janez. Brata smo pokopali ravno na njegov god, to je bilo na 24. junija. Ostal nam bo v spominu skozi vse naše življenje.

Sedaj pa nekaj vrstic o sebi. Jaz sem bila v Sušaku na Hrvaškem pet let in me je tam zajela vojna. Zelo sem prosila za dovoljenje, da bi šla domov, pa me niso pustili. Domov sem potovala leto dni. Nekaj časa sem potovala, a so me ustavili. Dospela sem v Ljubljano, napram pa me niso pustili. Končno sem prišla v Logatec, kjer sem zopet čakala štiri mesece, predno sem šla naprej, kajti vsepovsod so bili vojaki. Meja pa je bila v Sovri blizu Jureča. Tam so bili Italijani, v Žireh pa Švabi. Draga sestra, ne morem Ti popisati, koliko smo pretrpeli ubogi Slovenci in koliko je bilo potrtih samo v naši fari. Bili so samo dobri ljudje. Nad 200 jih je bilo ubitih, veliko pa jih je ostalo v lagerjih. In naši borci, partizani, kako so padali in žrtvovali življenja za domovino! Bitke so divjale na Žerku in Grapeškem griču. Živeli smo v velikem strahu nad dve leti, nikdar nisi bil brez skrbi, kaj pokalo je kar naprej in naprej. Kakor hitro so povedali, da prihajajo Švabi, smo se šli skrivat. Toda kam se naj človek skrije, da te ne bi našli, v gmajni pa ni bilo kaj jesti.

Kadar so prišli nemški razbojniki v vas, so nam vse pobrali, kradli, živino, obleko in oropali trgovine in tako smo bili dve leti brez vsega. Lahko si misliš, kako smo živeli. Polog

(Dalje na 3. strani)

Slika kaže demonstracije stavkarjev pri General Motors v Detroitu. Ta mogočna družba še vedno vztraja, da so plače, profiti in cene lastna zadeva podjetnika, ki ne briga ne javnosti ne vlada.

KDO ZASTOPA AMERIKO V JUGOVZHODNI EVROPI?

Zna li predsednik Truman? Ali ve državni tajnik Byrnes?

(Ta članek je spisal **Louis Adamič** in je objavljen v angleščini v njegovi publikaciji T & T, izdaja za januar-februar. Slovenski prevod je preskrbel tajnik SANSa z Adamičevim dovoljenjem.)

Ta tri vprašanja so važna. Zadenejo več nego samo jugovzhodno Evropo. To ozemlje s svojimi pol tucata državami sluga jno meji na sovjetsko Rusijo. Ali posedujejo naši ameriški stopniki v teh državah tak karakter, mentaliteto in tak vpoed, da delajo naravno za dobro razmerje z narodi in novimi adami teh držav — in z njihovim sosedom-velikanom bolj oti vzhodu — ali ravno naro-?

Odgovor na to je: **ravno nabe.**

Ameriški diplomatski in voški zastopniki v jugovzhodni ropi se delijo v dve vrsti: (1) tiste, ki so se zadnja leta izzali nesposobne za bolj zaže-va in po ugledu važnejša meo in so bili "spravljeni s pota" nastavljenjem v jugovzhodne ropske dežele, in (2) oni, ki so m službovali pred 1939 in so učeni" o tedanjih zadevah dežel, ki pa niso več take — so sploh kdaj bile take. V vo skupino spadajo skoraj vsi jaški imenovanci; v drugo pa ecej našega političnega in dimatskega osebja. Toda pojmo bolj natančno.

V zavezniškem oblastnem sve- (Allied Control Council) za govzhodno Evropo zastopajo meriko trije generali: **generalajor William S. Key** v Budašti, **general-major John A. ane** v Zofiji in **brigadni gene- Courtland V. Schuyler** v Burešti. Key in Schuyler niata niti aktivnega vojaškega korda v drugi svetovni vojni politični ali diplomatični ušenj; nekam ju je bilo treba praviti", pa sta bila poslana Ogrsko in v Romunijo. Crane bil v akciji v severni Afriki Italiji, radi staranja pa je do svojo sedanjo službo v Bolriji. Vsi trije oficirji imajo slednje skupne lastnosti: o plomaciji in politiki, ki ni edvojnega tipa in orientacije. malega nimajo pojma; tekoča lkanska politika jim je toliko znana kot španska vas; vsi so nerikanski patrioti ultra-konrvativnega kalibra. Črtijo Ruo in Ruse. Sledijo britanskim ernicam za vzhodno Evropo a leta 1941-42 in ne opažajo, se je ta britanska "linija" ičela že spreminjati.

Sovraštvo do Rusije je nepriita lastnost večine ameriških jaških atašejev in drugih vokih zastopnikov v jugovzhodi Evropi. Vsi dejansko nasprojejo levičarstvu — oziroma r oni smatrajo za levičarstvo, r pa navadno vključuje vse, r jim ni všeč. Tega se pa ninalezli v sedanjih službah; so prinesli seboj; baš radi te tnosti so nekateri bili nastavni na ta mesta. Nimajo zmožsti premotriti razvojev na lkanu in v sosednjih državah ličkaj objektivno ali z zgodoske perspektive. Naštejmo kaj imen:

Major Caleb Gates, ataše pri eriškem poslaništvu v Beldu, je bil odločno proti parnom, a za četninke, še predje odšel v Jugoslavijo, "da ektivno presodi položaj". Isto ja za **stotnika Johna Bakeles-** in **majorja Andreja Kobala,** sta oba v Zofiji. Kot bivši dnik revije **The Living Age** edno je ta mesečnik postal ilo japonskih vohunov v ruženih državah), je bil Bake- zaupni prijatelj macedonga bandita in fašističnega a- ta Vančе Mihajlova. Kobal, en Slovenec (bivši časnikar), čen s Srbkinjo — je tovačlan osebja bivše jugoslone ambasade pod poslani- Konstantinom Fotičem; Fo- je bratranec proslulega kvizga Nedića v Belgradu; in s vezi je bil Kobal odkrit ajlovičevec od 1941 in osebcentrala v vojnem departtu za četniško trditev.

Stotnik Jadwin v Bukarešti postavljal, da je bil tja poker črti Ruse, in nič se ne ta fakt prikrivati. **Stotnik Neil** v Atenah je osebno naotnik levičarstva, toda javno vendar pravilno obnaša. **Stotnik Thomas Stefan** v Tirani, Albanija, je menda edini ameriški vojaški ataše na Balkanu, ki nekoliko simpatizira s tamošnjo ljudsko vstajo.

Izmed ameriških diplomatskih zastopnikov je **veleposlanik Lincoln MacVeagh** v Atenah, bivši newyorški založnik in neke vrste liberalec, postal zadnja leta ostro protilevičarski, dasiravno je največkrat pokazal precej dobro in dozdevno pravilno stališče. **Ernest Jacobs** v Tirani, ki je precej let služboval na daljnem Vzhodu in v Kairu, in **Harry Fultz,** ki je bil preje z neko angleško šolo v Albaniji, sta dobro informirana in vzdržujeta prijazne odnošaje z Hodžijevo vlado.

Poglavitna ameriška politično-diplomatska zastopnika v Zofiji in Bukarešti sta po vrsti **Maynard Barnes** in **Burton Barry.** Barnes je udobno služboval v Bolgariji pri predvojno fašističnih in na videzno fašističnih režimih. Barry je bil v fašistični Turčiji do osvoboditve Romunije. Oba sta patriotična Amerikanca, toda polna starinskih idej, mrtvih faktov, nezmožna prilagoditi se socialno-političnim spremembam, ki so se pojavile — ki so se **morale** pojaviti na Balkanu. Strašno nasprotujeta sedanjosti in delata na vse kriplje, da bi zaobrnila tok časa. Bledita pred bodočnostjo in se je strašita. Patalogično divje sta proti Rusiji, zlasti Barnes, ki si ne more pomagati, da bi ne bruhnil nezapisljivo opazko, kadar koli bi pogledal skozi okno svojega stanovanja v Zofiji in zazrl rusko uniformo. Barnes ni samo glavni ameriški zastopnik v Bolgariji, temveč je tudi simbol preobratnega pokreta v deželi, kojega cilj je povratek starega režima. Manj izrazito velja to tudi za Barryja.

V njunih uradnih in osebnih odnošajih z ljudmi v glavnih mestih sta oba Barnes in Barry naklonjena skupinam takozvane "opozicije", ki vključuje par dostojnih posameznikov s predvojnimi političnimi rekordi, večinoma pa sestoji iz futilitarijancev (nepridipravov) in ideološko bankrotnih fašističnih privržencev, kojih dobro znani rekord je antisovjetizem in kojih edina vidna bodočnost je povezana z njihovim najbolj priljubljenim pogovornim predmetom: vojna med Anglo-Amerikanci in sovjeti. To je važno, kajti novi voditelji v Bolgariji in Romuniji ter ruski opazovalci v teh deželah le s težavo razlikujejo med Barnes-Barryjevo barvo antirusizma in med barvo, ki jo kaže bivše fašistično vodstvo, ki tudi računa na novo svetovno vojno. Ker se pajdašita skoraj izključno s proti ruskimi elementi, se naša politično diplomatska zastopnika istovetita z nazadnjaškimi desničarji in fašističnimi strujami. Barnes je krut človek; nekaj njegovih osebnih prijateljev iza predvojne dobe je bilo sojenih in usmrčenih od nove vlade radi kolaboracije z Nemci. Njegova navzočnost v Zofiji mora biti z vidika ruskih opazovalcev živa priča o ameriškem antirusizmu, o možnosti naših sovražnikov odnošajev napram Sovjetski zvezi.

Ali predsednik Truman, o katerem bi rekel, da je človek dobrih namenov — ve o tem? Ali se državnemu tajniku Byrnesu o tem kaj sanja?

(Konec prihodnjič.)

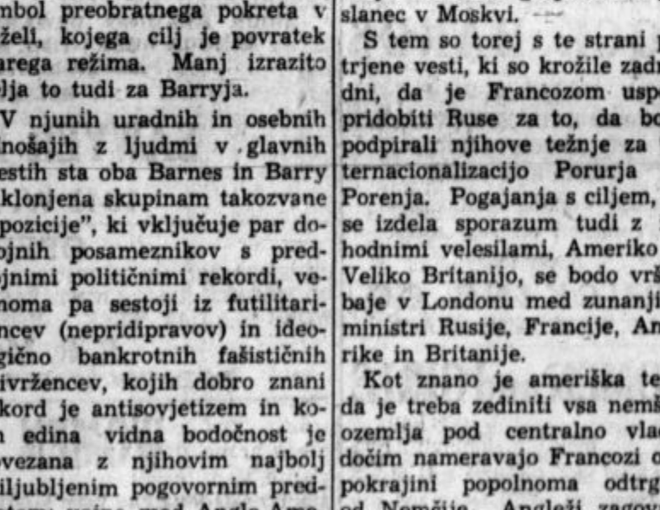

V deželi so na delu mnoge organizacije pri zbiranju podpisov za nadaljevanje vladne kontrole cen, katero je veliki in mali biznis že skoraj popolnoma uničil. Posledica je, da cene plezajo kviško po vzpenjači, plače pa po "štengah." Zdaj že obetajo, da se bo maslo podražilo na dolar funt.

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani)

ga pa neprestano pokanje. Ponoči sem vstala, pogledala skozi okno in videla sem Žiri v ognju. Gorel je Sokolski dom, občinsko poslopje, novo župnišče, carinarna, šola, staro župnišče in več drugih javnih poslopij. Pokalo pa je tako, da je bilo strah in groza. Opisala sem ti na kratko, kako je bilo v Žireh, sedaj pa končam in Te pozdravljam. Tvoja sestra Neža Mlakar."

Hudo se je godilo našim dragim v stari domovini in še vedno trpe veliko pomanjkanje, zato je naša velika dolžnost, pomagati našim dragim bratom in sestram, kolikor je v naši moči!

Jennie Ambrozic.

Rusija podpira francoske težnje v Nemčiji?

Pariz. — ONA. — V francoskem zunanjem ministrstvu so dejali, da bo Rusija podpirala francoske težnje, da se uvede posebne korake v svrho kontrole zahodne Nemčije.

Sovjetski zunanji komisar Molotov se je baje izrazil v prilog francoski tezi, in sicer prav posebno glede Porenja in Porurja, o priliki svojega razgovora z Andrejem Alphandom, ki je francoski gospodarski poslanec v Moskvi.

S tem so torej s te strani potrjene vesti, ki so krožile zadnje dni, da je Francozom uspelo pridobiti Ruse za to, da bodo podpirali njihove težnje za internacionalizacijo Porurja in Porenja. Pogajanja s ciljem, da se izdela sporazum tudi z zahodnimi velesilami, Ameriko in Veliko Britanijo, se bodo vršila baje v Londonu med zunanjimi ministri Rusije, Francije, Amerike in Britanije.

Kot znano je ameriška teza, da je treba zediniti vsa nemška ozemlja pod centralno vlado, dočim nameravajo Francozi obe pokrajini popolnoma odtrgati od Nemčije. Angleži zagovarjajo svojo posebno "srednjo" pot, to je, da velja ozemlje politično odtrgati od Nemčije, ne pa gospodarsko. Francozi so kar najodločnejše proti temu predlogu, ki bi po njihovem mnenju ustvarjal le kaos in položaj, v katerem bi bilo Nemcem brez nadaljnjega mogoče sabotirati vse določbe zavezniške okupacijske politike.

Vesti iz nove, prerojene Slovenije in Jugoslavije

ZMAGOSLAVJE "SREČKA KOSOVELA" V TRSTU IN GORICI

Kar je pevski zbor Jugoslovanske armade "Srečko Kosovel" ob priliki svoje zadnje turneje na Primorskem obljubil, je v kratkem času izpolnil. Niti deset dni po prvi, se je podal že na svojo drugo turnejo po primorski zemljici. Najprej je nastopil na skupnem koncertu z ljubljansko Filharmonijo dne 15. avgusta v Postojni ob priliki slavnostne otvoritve naše prelepe Postojnske jame. Te velike prireditve se je, kakor smo že poročali, udeležilo od blizu in daleč do 15,000 ljudi, z zastopniki naše vlade ter civilnih in vojaških oblasti na čelu. Treba je reči, da je bil koncert ljubljanske Filharmonije in "Srečka Kosovela" centralna točka postojnskih slavnosti.

Po koncertu v Postojni je "Srečko Kosovel" sam nadaljeval svojo pot. Zavezniki so ustregli njegovi prošnji in so temu reprezentativnemu zboru našega generalnega štaba izdali dovoljenje za nekaj koncertnih gostovanj onstran demarkacijske črte. Tako se je zbor 16. t. m. odpeljal v Sežano, kjer so tamkajšnje mladinke organizirale njegov nastop na prostem. Na tej prireditvi se je zbralo nad tisoč ljudi. Povabljeni so bili tudi Angleži, ki so bili zlasti veseli dveh angleških pesmi, ki jih je imel zbor tudi na sporedu. Naše primorsko ljudstvo pa je od točke do točke dajalo zboru priznanje in duška svojim čustvom. Navdušenje vseh navzočih je doseglo vrhunec zlasti pri narodnih in partizanskih pesmih. Sežanske mladinke so svoje primorske rojake naravnost zasule s cvetjem. Bilo je opaziti nešteto rosni oči, in od vsepovsod so padali klici in vprašanja:

"Kdaj boste prišli?"

"Boste ostali?"

S ponosom so dekleta gledala na svoje primorske rojake, ki so ponesli naše jugoslovanske pesmi daleč po svetu, in pred katerimi stoji sedaj pot na sever, med brate Čehe, Poljake in celo v matuško Sovjetsko Rusijo! Po koncertu so Sežanci "Kosovelce" pogostili, nakar ni bilo poslavljanja ne konca ne kraja.

Dne 17. t. m. je predvideni koncert v Tržiču, žal, zaradi nepremostljivih težkoč moral odpasti, zato pa so 18. in 19. t. m. bili kar trije koncerti v Gorici. V soboto ob 4. uri popoldne je bil prvi koncertni nastop v gledališču Verdi, ki je bilo nabito polno slovenskega in italijanskega občinstva.

Ko so prišli naši pevci z dirigentom tov. Simonitijem na oder, jih je sprejel oglušujoč aplavz. Nato so jih pozdravili zastopniki slovenskih in italijanskih protifašističnih društev, mladinci in pionirji. Ko se je koncert začel, se je splošno navdušenje stopnjevalo od pesmi do pesmi. Večino pesmi je bilo treba ponavljati. Razpoloženje ljudstva je bilo nepopisno. Ploskanja in cvetja je bilo na kupe. Na koncu so se od vseh strani oglašale besede tople zahvale za izredni umetniški užitek. Ljudi kar ni bilo mogoče odpraviti. Okrasili so avtomobile s cvetjem in z zastavicami. Le z največjo težavo so se potem vozila z našimi pevci prerila skozi gosto množico.

Drugi dan, v nedeljo, se je vse ponovilo v še večjem obsegu. Že celo uro pred pričetkom koncerta ni mogla več živa duša v natlačeno gledališče. Ljudem je zastajal dih in od ginjenja nad našo pesmijo so marsikomu privrele solze v oči.

Neposredno po tem koncertu so pevci obiskali naše ranjence v bolnišnici. S svojo pesmijo so jim prinesli tolažbe in razvedrila, za kar so jim bili ti od srca hvaležni. V imenu ranjenih tovarišev se je pevcem zahvalil tov. politični komisar, ki je med drugim dejal:

"Kakor nas je prej pesem družila v borbi, tako nas druži sedaj pri našem naporu za boljšo bodočnost . . . Najboljši dokaz italijansko-slovenskega bratstva je dejstvo, da mi razumemo njihovo pesem, oni pa našo!"

Dne 20. avgusta je končno "Srečko Kosovel" dospel v Trst. Tudi tu je imel dva koncerta, in sicer v gledališču Verdi. Vstopnice so bile razprodane že tri dni vnaprej. Vsak večer je prisostvovalo nad 2000 ljudi, med njimi predstavniki vseh sindikatov in društev. Prav tako so bili navzoči tudi zastopniki našega odreda pri zavezniškem zasedbenem korpusu s komandantom polkovnikom Benčičem na čelu. V Trstu sta imela oba koncerta seveda še bolj slavnostno obliko. Tudi tam so se vrstili pozdravi vseh slovenskih in italijanskih protifašističnih društev.

"Ko odhajate na obisk k severnim slovanskim bratom, jim povejte, da živita tu na jugu dva naroda, katerih srca so trdna kot kraška skala in misli čiste kot Jadransko morje!"

Napeto pričakovanje več kot dvatisočglave množice se je že ob prvi pesmi sprostilo. Aplavz za aplavzom, nemalokrat kar sredi pesmi, je izražal čustva vseh poslušalcev. Končno se je na pevce vsulo pravo morje rož.

"Živeli naši Slovenci, živeli naši bratje, živeli Titovi vojaki!"

Že samo dejstvo, da so zbor in njegovi solisti V. Ziherlova, M. Kristančič in M. Janovsky, pretrgali tradicijo in kot prvi nastopili v gledališču Verdi v slovenskem jeziku, je vredno posebne zabeležbe v znamenju novega razdobja v slovensko-italijanskih odnosih!

Vsi ti koncertni nastopi "Srečka Kosovela" v Sežani, Gorici in Trstu so dvignili samozavest našega tamkajšnjega ljudstva, pa tudi ponos, da so bili ravno primorski fantje zmožni, povzpeti se na tako zavidljivo umetniško višino. Splošna sodba v Trstu, ki je eno izmed glasbeno najbolj kritičnih mest, je bila, da takega zbora še niso čuli. S tem se tudi strinjajo kritiki vseh tržaških slovenskih, italijanskih in zavezniških časopisov.

Tako piše Primorski dnevnik:

"Slovenske, hrvaške, srbske in makedonske pesmi so napolnile srca Tržačanom, ki so obsuli nastopajoče s cvetjem. Primorske in koroške pesmi so vzbudile vihar navdušenja, kajti to so pesmi tistih dveh delov našega naroda, ki danes enako trpita in se z vsemi silami borita za združitev v enotni demokratični Jugoslaviji.

Dvorana se je tresla od navdušenega vzklikanja in ploskanja, pevci so bili obdarjeni z venci in šopki ter zasuti s cvetjem. Trst je izkazal ljubezen do slovenske pesmi in do jugoslovanske armade, svoje osvoboditeljice."

"Glas zaveznikov" pravi med drugim:

"Izreden pevski dogodek je doživel včeraj Trst, ko je v gledališču Verdi nastopil veliki pevski zbor Jugoslovanske armade "Srečko Kosovel." Pevskemu zboru se resnično pozna, da je prehodil vso razvojno pot od začetka do danes, ko stoji v zboru preko 60 pevsko izšolanih mož z izredno dobrimi solisti. Sevega gre te vigranosti glavna zasluga dirigentu Radu Simonitiju, bivšemu vodji ljubljanskega opernega zbora. Pozna svoje pevce, ki slede brezhibno vsakemu njegovemu gibu. Tako uspeh ne more izostati, saj so vsi ena sama celota, ki razpolaga z odličnim glasovnim materialom."

"Il corriere di Trieste" pravi: "Zbor "Srečko Kosovel" predstavlja kompaktno in homogeno, a kar najbolj gibko telo. Lepi glasovi, tudi posamični, tehnično elastični in intonančno čisti, so kos tudi najtežjim dinamičnim prehodom; predstavljajo edinstven, občudovanja vreden instrument, ki se ponaša s krepkimi in pastoznimi basi (deloma najlepšega zvoka in redkega obsega), z mehkimi in čistimi tenorji in končno s toplimi in izrazitimi bariton. Pod tenkočutnim in varnim vodstvom dirigenta Simonitija, ki je vnet in inteligenten zborovodja, je zbor zapel dvajsetorico pesmi, med katerimi bi bilo težko izbrati najbolj uspele, ker so vse bile podane čudovito, kar je vse plod dela pa tudi prirojenega glasbenega občutja. Največje priznanje so žele slovenske, makedonske, dalmatinske, hercegovske in koroške narodne pesmi, in med ostalimi zlasti Adamičeva "Mara v jezeru" in "Kaj ti je, deklica", v katerih je omogočilo sodelovanje ženskega glasu (Vanda Ziherl) dosego učinkovitih efektov."

"Il Lavoratore" pa piše:

"Svojo pravo kritiko je podalo že občinstvo s tem, da je sijajnemu zboru in njihovemu odličnemu dirigentu Radu Simonitiju priznalo uspeh brez primere.

Bil je večer čistega umetniškega užitka, in kar se tiče zbora, resničnega odkritja. To so ljudje, za katere pomeni petje več kot želja ali zadovoljstvo, temveč naravno potrebo.

Disciplina popolna, glasovi so mehki in polni, solisti odlični. Vse to je tudi zasluga izvrstnega dirigenta Simonitija."

—Slov. Poroč.

V Prosveti so dnevna svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

VSTAVI BODEČE BOLEČINE

HRBTOBOLA

Tukaj je čisti, moderni način olajšati navaden hrbtobol. **Johnsons's Back Plaster!** Olajša bolečine, otrpje, nategnjenost. **Vplivs prijetni!** V vseh lekarnah. Zahtevajte **Johnson & Johnson** kakovost.

Prve vknjižbe na posojila za prenovljenje in refinanciranje, dobite po zmerni obrestni meri pri:

KORUNA SAVING & LOAN ASSOCIATION
2832 W. Cermak Rd., Chicago, Ill.
Rockwell 0838

Ne dovolite, da vam slaba svetloba kvari vaše dobre stvari. Svetle, nove žarnice so zdaj na razpolago.

Ne dopustite, da bi vam neprave velikosti ali izgorjene žarnice delale mizerno življenje. Zdaj se jih lahko zamenja za nove—ki vam dajo dobro zadovoljivo razsvetljavo v vašem domu. Ne odlašajte—napolnite izpraznjene vtikalnike še danes. Imejte vedno nekaj odvišnih pri rokah. Pokličite RANdolph 1200. Nove svetle žarnice se vam dostavijo do vaših vrat. Zdaj jih lahko dobite kolikor jih rabite.

Poslužite se naše liberalne posluge

Našim odjemalcem se nič ne računa za poslugo, za zamenjavo standard izgorjene žarnice zaznamovane z "Property of C. E. Co." ali "Renewal Service."

Razsvetljite vaš dom, napravite varnejšega in prijaznejšega s pravo razsvetljavo. Rabite samo dobre svetle žarnice v vaši dnevni sobi, zatvorih za obleko, na stopnicah, v podstrešju in v vaši kleti.

COMMONWEALTH EDISON COMPANY

IZZA KONGRESA

Zgodovinski roman

Spisal

dr. Ivan Tavčar

(Nadaljevanje)

Če je imel pokrovitelje, kakor jih je imel Prešeren, se je prav lahko dalo izvesti. In naj je o tem pozneje tudi rektor zvedel, niso nastale bogsigavedi kake posledice. Piškotov Jurček — sam v največji gali — je privlekel tisti večer Prešerna na redutno galerijo ter ga odložil v bližini naše trojice, katere različne razgovore smo ravnokar poslušali.

"Tukaj čakaj in oči opiraj, fant!" je izpregovoril Jurček z mentorsko avtoriteto. "Gledati boš imel obilo in za življenje si kaj priučil!"

Rdečega obraza in z neokretnostjo, katere se mi kmetiški sinovi v osmi še tudi nismo mogli otresti, je sedel mladi Prešeren k balustradi.

"Le kmalu pridita!" je prosil.

"Do polnoči boš že čakal! Nato bo Smole plačal za vino! No, pa boš imel priliko pasti oči in ušesa, dragi mi sinko! In za življenje si marsikaj priučiš, fante, samo, da odpiraš oči in ušesa!"

"Ne vpij!" je vzdihnil dijak, "morda zve še rektor.

"Ne plaši se, sinko!" je odgovoril Jurček oblastno. "Iz te raševine te potegneva potem jaz in Zupan.

"Ali vendar me predolgo ne puščajta!"

"Pameten bodi! Smole je vprežen in zobati mora sladko grozdje sladke ljubezni. Jaz pa, kakor veš, tudi nisem brez dekleta!"

S temi ponosnimi besedami je Piškotov Jurček ponosno odrinil. Prešeren je ostal sam in nekaj časa se nikamor ni upal ozreti. Pregreval ga je strah, da bi ga ne zasačilo nepoklicano oko ter ga izdalo gospodu rektorju. Na jeziku je nosil dijakom prirojeni, teoretični pogum, v jedru svojega značaja pa je bil bojazljivec, kakor smo vsi Slovenci, rojeni in odgojeni v beraštvu.

Kmalu ga je sijaj v dvorani premotil in bleščeči prizori tam spodaj so mu napolnili mlado srce s hrepenenjem in poželjenjem. Toliko lepih deklet še ni zazrlo njegovo oko! Dozdevalo se mu je, da se nahaja v zlati pravljici, in skoraj se mu je vrtilo po glavi. To in ono je poznal; ali vsaka je bila krasnejša nego tedaj, ko jo je srečaval na ulici. A takrat si ni upal dvigniti očesa, danes pa je pogumno vsako ogledoval, ne samo po obrazu. Bile so površno opravljene in kazale so mnogo svoje skrite lepote.

"Res je lepo!" je izpregovoril polagoma sam pri sebi.

"Oh, lepo!" mu je pritrdil droben glasek. Sedaj je Prešeren opazil, da je ravno tik njega sedelo dekletce, še otročje, v vsakem oziru nerazvito, ki je prerano prišlo pred prag raja, v katerega ni smelo vstopiti. Imelo je že svoje zaročene kodre okrog ušesc in v beli oblečici je bilo videti kakor matere božje lasček sredi zelenega travnika. Dasi ni štelo ni štirinajst let, je že kazalo, da se razvije v znamenito lepotico. Na živahnem obrazku se je že videlo nekaj koketnih črtic, in velike, temne oči so ji gledale kakor mladi mačici, kadar jo gladiš v naročju. Bila je Primčeva Julija, poznejša gospa Scheuchenstuelova. Razvajen deklič ni dal prej miru, da je ni mati tisti večer vzela na galerijo. To ni bilo nič posebnega. Bilo je še nekaj mater, ki so imele svoja dekletca s sabo.

Ker so gospe med sabo čebljale, je bila Julka prepuščena sama sebi. A niti trenotek se ni dolgočasila. Kar napojiti se ni mogla vse krasote, ki se je razgrinjala pred njo. Ko se je sorodna dúša navduševala ob tej krasoti, tudi ona ni mogla brzdati svojega navdušenja. Zakipelo je iž nje: "Oh, lepo!"

Spogledala sta se. Zrla sta se nekaj časa oko v oko. Morda je žę takrat padlo v pesnikovo dušo seme, iz katerega je pognalo predivno klasje Prešernovih sonetov? Končno sta zardela oba nehote, a vzlic temu jima je obraza do las preplula kri.

"Ko pride Metternich, ali mi ga pokažete?" je vprašala sramežljivo. "Mama ima toliko z drugimi govoriti in gotovo bi mi ga ne pokazala."

"Pokažem ga vam," je odgovoril, "dasi na tem Metternichu ne vidim nič posebnega!"

Ko je molčala, je dostavil: "Hudoben človek je!"

Pa kaj je vedela ona o hudobnem Metternichu, njo je zanimala le njegova zlata uniforma, to je hotela videti! V tistem hipu je prišel v dvorano ulanski častnik visoke rasti in lepega lica. Nekaj časa se je sukal okrog različnih znank, a končno je prijadral do Židanove matere ter ji prav živahno govoril na srce. Najbolj je občudoval njeno prekrasno nošo in hvalil je morda še kaj drugega, da je mlada ženska pod zlato svojo avbo žarela kot velikonočni piruh!

"Kdo je to?" je vprašala Primčeva gospodična.

Srce se mu je stisnilo, ko ni mogel povedati, kdo je ta mladi ulanec. Takrat jo je ošabna mama pokarala, da naj ne govoril z dijakom.

Trmoglavo jo je zavrnila: "E, pusti me, mama! — Pa je res škoda, da ne veste, kdo je?"

Oglasil se je pomočnik, ki je poznal ulanca.

Gospodu Klemencu se je srce smejalo, da je njegova žena vzbujala toliko zanimanja, in prav všeč mu je bilo, da se je sukal okrog nje mladi ulanski oficir.

Obrnil se je s ponosom k dijaku in dekletu: "Če ne zamerita, poznam ga! Grof Wallenstein je, cesarjev adjutant. Še včeraj je jedel pri nas kisle ledice."

Dostavil je nič manj ponosno: "Tista pa, ki ž njo govori, je moja žena Barba."

Da je poslušal, o čem se je pletel razgovor med Barbo in grofom, bi bil Židan manj židane volje. Grof Wallenstein je slonel ob zidu, tik njega je sedela Židanova in sesala vase njegove sladke besede.

"Kako ste krasna, gospa," je žvrgolel aristokratski ščinkavec, "prav kakor angelj iz nebes ste!"

Ker do sedaj še ni čula takega žvrgolenja, je bila Židanova takoj vsa premotena.

"Pojdite no!" se je branila.

"Da, visoki gospodje so se zanimali, ko so čuli, da pridete na ples, in tako krasna!"

"Kakor me je Bog ustvaril!" In hinavsko je vprašala: "Kaj, da ni gospoda cesarja?"

(Dalje prihodnjič.)

mo pripeljali na karabinjersko postajo, danes zjutraj pa so jo ustrelili in tudi že zakopali. Vsa Vrhnika je s tiho grozo šepetala o tem.

Ne, trgovec jima tega ni mogel povedati. Da nič ne ve, se je izgovarjal. Davila ga je bolečina. "Ali hočeta sladkorja," jima je ponudil, da bi spravil njune in svoje misli drugam.

"Ne," je rekel Mirko. "Greva gledat, kje je mama."

In sta šla. Šla mimo hiš, pa nista vedela kam bi stopila. Nista si upala pritisniti na nobeno kljuko. Šla sta prav do cerkve sv. Pavla, potem pa po drugi cesti nazaj. Še vedno sta se držala za roko in zmerom tesneje sta se stiskala drug k drugemu.

Ko sta prišla spet na konec trga, nista več vedela kaj bi. Obraza sta jima bila vedno bolj preplašena, oči vse meglene od solz, bila sta utrujena na smrt, pa tega skoraj nista čutila, ker je bila duševna bolečina preveč žgoča. Mame ni bilo. In nič več nista vedela, kam naj se še obrneta, da jo poiščeta.

Vsedla sta se na kanton, s hrbtom naslonjena drug na drugega in sta tiho ihtela.

Zopet so se ljudje ustavljali ob njiju. Mirko je že vedel, kaj ga bodo spraševali. Zato jim je že kar naprej odgovarjal:

"Greva gledat, kje je mama."

Neprestano eno in isto.

"Greva gledat, kje je mama."

"Greva gledat, kje je mama."

Ljudi je grabilo za srca. Čutili so, da bi morali nekaj ukreniti, poskrbeti za otroke tako ali tako, peljati ju na občino, v župnišče, kamorkoli. Toda vsak se je bal zase, bal se je, da bi otroka vrgla senco nanj, kajti po vsej Vrhniki se je že razvedelo, da so njuno mamo zjutraj ustrelili. Tako so se ljudje drug za drugim porazgubili po svojih opravkih.

Ostala sta sama s svojo bolečino in skrbjo.

Nenadoma se je Mirku utrnila svetla misel: Morda je že doma, je zašepetal.

"Morda," je zašepetala tudi Milka.

Dvignila sta se in roko v roki nadaljevala svojo pot. Kljub svetli misli nista mogla ustaviti solz, ki so jima polzele po licu.

Obrnila sta se in odšla. Na veliki državni cesti sta se ustavila. Še za en kraj je Mirko vedel, kamor bi lahko šla iskat mamo. To je bila Vrhnika. Mirko je bil od mame zvedel, da drži ta široka cesta na Vrhniko. Toda ker še ni nikoli tod šel na Vrhniko, mu je sprva zastal korak.

"Kar po tej cesti bova šla," je rekel Milki, "pa bova že prišla. Vrhniko poznam, saj sem bil že tolikokrat tam."

Še vedno sta se držala za roko. Avtomobili so švigali mimo njiju. Ko so ju v svoji brzini puščali zadaj, se je zdelo, da s svojimi drobnimi koraki ne prideta nikamor, da sta neprestano na enem in istem mestu. Oblaki prahu so ju vsak trenutek zagrinjali in njune noge, ki so bile prej mokre od rose, so postale bele, prašne. Otroka pa nista videla avtomobilov, nista čutila prahu, ki se jima je vsedal na telo, ki jima je silil v oči in usta, videla sta le dolgo cesto pred sabo. Na koncu te ceste je Vrhnika in tam je mogoče njuna mama.

Sprva sta hodila hitro, čez čas pa so jima začele pešati moči in vedno bolj počasen je postajal njun korak. Pešala je posebno Milka, ki ji je bilo šele pet let. Nekaj časa je še drobila za Mirkom, ki jo je z roko vlekel za sabo in ji tudi s prigovarjanjem dajal poguma, potem pa ni mogla nič več in je zajokala.

Morala sta se odpočiti. Milka je sedela na kantonu, solze so ji polzele po licu, Mirko pa je stal zraven njen in jo tolažil, da ni več daleč, da se bosta odpočila in da bosta potem kar naenkrat na Vrhniki. Ljudje, ki so hodili mimo, so se ustavljali in ju spraševali čigava sta in kam sta namenjena.

"Greva gledat, kje je mama," je bil stalen odgovor, ki sta ga ponovila desetkrat ali pa še več.

Na to ni vedel nihče pravega odgovora. Ko sta povedala, čigava sta, je bilo marsikomu žal, da se je ustavil, ker je že zvedel, da so včeraj njuno mamo prijeli. Hitro je odšel naprej, drugi pa so se zamudili še kako minuto, rekli nekaj tolažilnih besed, potem pa so tudi ti odšli. Ostala sta zopet sama, prepuščena svoji veliki skrvi in bolečini.

Potem sta se napotila dalje. Sprva je Milka kar pogumno drobila za Mirkom, toda kmalu je začela znova pešati! Takrat ju je došel kmečki voz. Mirko je zaprosil, če se smeta peljati. Voznik je že počil z bičem in je hotel hitreje pognati, pa sta se mu zarezala v srce njuna preplašena obraza in Milkine objokane oči. Ustavil je konja in ju vzel k sebi.

'Kam gresta in čigava sta?"

Povedala sta svoj stari odgovor. "Greva gledat, kje je mama.

Tako sta se pripeljala na Vrhniko. Tu je Mirko vedel za eno samo hišo, kamor si je upal iti vprašat po mami. To je bila trgovina, koder so kupovali.

Trgovec je vedel, kje je njuna mama, pa jima ni mogel povedati. Pretežka bi bila vest za njuni mladi srci. Včeraj so ma-

Greva gledat, kje je mama

Gaber

(Nadaljevanje in konec.)

"Jezus," je kriknila gospodinja. "Vajina mama. Ne, ni je pri nas," je rekla po trenutnem premolku z zastajajočimi besedami.

"Ali veste, kje je?"

Samo ti dve vprašanji sta spravila iz sebe. Še bolj sta se stisnila drug k drugemu in v očeh so se jima nabirale solze.

"Franc," je poklicala gospodinja moža, ko ni ničesar vedela odgovoriti na drugo vprašanje. Stopila je v vežo in se potiho pogovarjala z možem. Nista vedela, kaj bi z otrokoma. Že včeraj sta zvedela, da so Italijani prijeli njuno mater. Ko je bežala v polje, so jo obstrelili v nogo. Potem so jo naložili na avto in odpeljali. Kam, nista vedela, še manj sta mogla zvedeti za njeno nadaljnjo usodo. Toda tega kar sta vedela, nista mogla povedati otrokoma.

Ne, nista vedela, kaj bi z njima. Vrhu tega so ju morile tudi lastne skrbi. Če se bo na kaj zagovorila in ju izdala, je že od včeraj glodalo v njunih dušah.

"Pojdita notri," se je končno spomnila gospodinja. "Skuham vama mleka. Mama bo že prišla. Bo že prišla," je raztreseno ponavljala.

"Ne, greva gledat, kje je mama."

Razni mali oglasi

GIRLS
to learn sewing
60c an hour to start
FENSKE BROS.
1666 N. Throop St.

GUARD FOR NIGHT DUTY
93c per hour - 43 hour week
Staggered Schedule
Free Hospitalization and Insurance
HOWARD RADIO CO.
1735 Belmont Ave.

MIDDLE AGED and ELDERLY MEN
to work in furniture factory—
FENSKE BROS.
166 N. Throop St.

WOMEN
Age 16-60. Easy work and good wages. Postwar position. Overtime if wanted. Apply
JOLLY GULP, INC.
2903 S. Cicero Ave.
Phone Rock. 3746, Cicero 424

DIE SET-UP MAN
for
Punch Press Dept.
6 Nites a week
Top wages - Top men
2nd floor—Mr. Hetzel
Wilson Industries, Inc.
737 W. VAN BUREN ST.

LITHOGRAPHER
METAL DECORATING
PRESSMAN
Must be familiar with 2-color Metal Printing Press
CONTINENTAL CAN CO.
5535 WEST 65th ST.

DIE SETTERS
TOOL and DIE MAKERS
Steady employment
Plenty of Overtime
1901 Clybourn Ave.

DOCK HANDS
90c PER HOUR
TIME AND HALF FOR OVERTIME
NO RECONVERSION PROBLEMS HERE
Good working conditions—
Permanent all year round
Apply today
TRUCKING CO.
443 WEST 38TH PLACE

WOMEN and GIRLS
over 18 operators embossing addressograph plates on keyboard machines like typing. Experience not necessary. Will teach and pay while learning. Permanent job and hours to suit. Call in person, do not phone. Ask for Miss Ambrose.
ADDRESSOGRAPH SALES AGENCY
35 EAST WACKER DRIVE

BEEF BONERS
Highest Pay
Steady Work
Allied Packing Co.
851 West Fulton St.

BOYS
16-17 Years Old
LIGHT FACTORY WORK
Experience not necessary
Day work only
Good pay for beginners with automatic increases
3345 W. 47th Street

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Razni mali oglasi

GIRLS
Needed as
LABEL HANDS & SEWING PANTS
Manufacturer—Steady work
320 So. Franklin
(4th floor)

Girls-Young Women
WE NEED
Assemblers
Solderers
PERMANENT WORK
GOOD PAY
Excellent working conditions
All transportation
APPLY AT ONCE
1901 Clybourn Ave.

GIRLS & WOMEN
Sewing Machine Operators
STEADY - GOOD PAY
BEST
Novelty Headwear
65 E. Randolph

Wirers - Solderers
Condensor Knifers
Apply at once
Howard Radio Co.
1735 Belmont Ave.

"PROLETAREC"
Socialistično-delavski tednik
Glasilo Jugoslovanske soc. zveze in Prosvetne matice. Pisan v slovenskem in angleškem jeziku.
Stane $3 za celo, $1.75 za pol, $1 za četrt leta.
NAROČITE SI GA!
Naslov:
PROLETAREC
2301 South Lawndale Avenue
CHICAGO 23, ILL.

Razni mali oglasi

GIRL OR WOMAN
for general housework. 4 adults. Pleasant home and good working conditions. Stay or go. Own lovely room, bath and radio. Good salary.
WELLINGTON 2233

GENERAL OFFICE GIRL
Capable of assuming responsibilities of small office.
Good Pay
G. RUHNKE SHEET METAL
2307 W. North Ave.

PORTERS
CHOICE OF 3 SHIFTS
8 AM to 4 PM, 70c per hour. 4 PM to 12 or 12 midnight to 8 AM, 73½c per hour.
CHICAGO ROTOPRINT CO.
4601 W. Belmont Ave.

POLISHERS & BUFFERS
Steady work
Highest wages paid
AMERICAN PLATING WORKS
717 N. Ada, Chicago

MAID
Assist with children. General housework. 5 room apt. Personal laundry and plain cooking. Reference.
MIDWAY 1375

A New Hospital Insurance Deal for "Go-Getters"
WANTED
NEWSPAPER SUBSCRIPTION SALESMEN!
FULL OR PART TIME
men to offer NEW, DIFFERENT Hospital Insurance Policy in connection with newspaper subscription campaign. Easy to sell. Liberal guarantee. See Mr. Lorrigan, Mr. Hansen, or Mr. Kearns, Circulation Department, 421 W. Washington Street.
THE CHICAGO SUN

Razni mali oglasi

CHENILLE OPERATORS
Steady work - Excellent pay
Experienced on Chenille Spreads and Rugs
Apply at once
UNIVERSAL DRAPERY CO.
1414 So. Wabash—WAB 7577

50.00 REWARD
If you know someone who has a good car for sale or sell me your car for an unusually high price. Call Seeley 0607 or after 6 P. M. call VINcennes 3901

GIRLS—YOUNG WOMEN
$27.60—$31.80 weekly
Light, clean factory work
Come Ready to Work
AMERICAN DECAL CO.
4334 W. 5th Ave.

EXPERIMENTAL WORKERS
Good pay
Steady work
ABT MFG. CORP.
715 N. Kedzie Ave.

ŽENSKE
ki ste bile uposlene v vojni industriji
Ali gledate za delo?
TELEFON KOMPANIJA RABI
HIŠNICE
(JANITRESSES)
Ženske za čiščenje v vseh delih mesta
od 5:30 pop. do 12. ure ponoči
Rabimo tudi
POMAGALKE V JEDILNICI
Oglasite se
v uposlovalnem uradu
za ženske
ILLINOIS BELL TELEPHONE COMPANY
v pritličju
309 W. Washington St.
CHICAGO

Ali ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

GIRLS
TO PACK CRACKERS AND COOKIES
EXPERIENCED PACKERS 73c PER HOUR—BEGINNERS 55c PER HOUR GRADING UPWARDS TO EXPERIENCED RATES
45-HOUR WEEK—TIME & ONE-HALF OVER 40 HOURS
PAID HOLIDAYS AND VACATION
SEE MR. HOWARD
SAWYER BISCUIT CO.
1041 W. HARRISON

OPERATORS
EXPERIENCED OR INEXPERIENCED—FOR LIGHT POWER SEWING IN MODERN DAY LIGHT FACTORIES.—STEADY YEAR AROUND WORK - 5 DAY WEEK - HOSPITALIZATION - PAID VACATION
E. R. MOORE CO.
932 DAKIN STREET or 2654 W. NORTH AVE.

WOMEN AND GIRLS
18 to 40 years, for light factory work in modern plant
$28.50 per week for day work
$31.20 per week for night work
Steady work — Convenient transportation
PLANT CAFETERIA
Call ready for work at
CHICAGO CARTON CO.
4200 S. Pulaski Rd. Telefon Virginia 2500

SEARS
has full time work for
GIRLS and WOMEN
TYPISTS - CLERICAL - INDEX CLERKS
ORDER FILLERS - BILLERS
KEY PUNCH OPERATORS
STENOGRAPHERS
COMPTOMETER OPERATORS
Immediate discount privileges
SEARS ROEBUCK & CO.
Room 15—Administration Bldg.
925 So. Homan Avenue
Hours daily 8—4:30 p. m.
Saturday until noon